№ 228 Դեկտեմբերի 28

1879

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Դեկտեմբերի 28 № 228

Տարեկան գինը 10 րուբլ կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

—

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

—

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ.
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

—

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

—

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱ-
ԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

1880 Թւին

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ԱՄԵՆ ՕՐ, բացի տօն և տօների հե-
տևեալ օրերից։

Լրագրի դիրքը և պրօգրամման նոյն են մնում։ Մենք սստանում ենք ՍԵՓԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ «ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլ է, կէս տարվան 6 րուբլ։ Գրվել կարելի է ՄԻԱՅՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ մէջ։

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կոպէկով հատը։

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ.

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օրվայ հարցը։—Ներքին տեսութիւն։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Բոլգարիա։ Նամակ Գերմանիայից։ — Յայտարարութիւններ։—Բանասիրական։ կանանց դաստիարակութիւնը։

ՕՐՎԱՅ ՀԱՐՑԸ

Վերջին տարիները Թիֆլիսում սկսել են սաստիկ յաճախ կրկնվել հրդեհներ։ Շատերի բերանից լսել ենք հետևեալ խօսքերը. «քանի որ կրակի դէմ ապահովութեան ընկերութիւններ չը կային, քանի որ ոչ ոք Թիֆլիսում իր տունը կամ խանութը չէր ապահովացնում,—երբէք հըրդեհներ չէին լինում մեր քաղաքում։»

Այդ միտքը ուշադրութեան արժանի է։

Եթէ ճշմարիտ կարելի է կասկածել թէ մեր Թիֆլիսցիները դիտմամբ են կրակ գցում, այդ կասկածը աւելի հաւանական է խանութատէրերի, քան թէ տանտէրերի կողմից։

Ինչպէս յայտնի է անշարժ կայքը, տունը, մանաւանդ նա, որ գրաւ է դրած Պրիկազում, կամ մի ուրիշ հիմնարկութեան մէջ, երբէք այնքան բարձր գնով ապահոված չէ լինում, որքան ինքն արժէ, կամ մինչև անգամ որքան գնահատված է։ Եթէ մի տուն կամ մի քարվանսարայ արժէ դիցուք 200,000 րուբլ, նա երբէք 100,000 րուբլուց աւելի չէ ապահովում կրակի դէմ ապահովութեան ընկերութեան կողմից։ Պարզ է, ուրեմն, որ ոչ մի տան տիրոջ շահ չէ, մանաւանդ երբ տունն էլ գրաւ է դրած, կրակ տալ իր կալուածքին և ստանալ ընկերութիւնից իր տան արժէքի կէսը և մի մասն էլ տալ այն հիմնարկութեանը, որտեղ գրաւ է դրված տունը։

Բայց վաճառականների մեծ մասը ապահովացնում են իրանց ապրանքները շատ անգամ քան, երեսուն անգամ բարձր քան թէ այն ապրանքները արժեն։ Մի վաճառական որ խանութում երեք կամ չորս հազարի ապրանք ունի, ապահովացնում է այդ ապրանքը քսան հազարով։ Նա այդ անում է այն հիման վրա, որ թէև այս րոպէիս նա չորս թէ հինգ հազար րուբլու ապրանք ունի, բայց տարվայ մէջ նա առուտուր է անում աւելի քան քսան հազար րուբլու, կամ այն րոպէին, երբ ապահովութեան ընկերութեան ագէնտը ներկայանում է, մագազինի տէրը մի քանի ժամվայ համար իր հարևանից փոխ է առնում մի քանի հազարի ապրանքներ որ այդպիսով իր ապրանքները շատ երևան...»

Բայց ագէնտը ուշադրութիւն չէ դարձնում այդ խարդախութիւնների վրա։ Լսում ենք որ ագէնտների մէջ կան և այնպիսիները, որոնք կապեր ունեն վաճառականների հետ, որպէս զի երբ ապրանքները այրվեն, իրանք էլ իրանց մասը շահից ստանան....

Մենք չենք հաւատում այդ աստիճան խաբէութեան և անազնութեան, բայց աւելի հակված ենք մտածել որ ընկերութիւնների ագէնտները չափից դուրս բարձր են գնահատում վաճառականի ապրանքը իրանց անհոգութեան պատճառով։

Ագէնտը, տեսնելով մօտ չորս, հինգ հազարի ապրանք, վաճառականի խօսքին հաւատում է, որ նա շուտով ստանալու է նոր ապրանքներ արտասահմանից, կամ Ռուսաստանից և որ նրա տարվայ առուտուրը հասնում է քսան հազար րուբլ գումարի։ Բայց ագէնտը իրան նեղութիւն չէ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

—

Թավրիզի օրիորդաց դպրոցի բացման առիթով կարդացվել է հետևեալ ճառը, որ ներկայացնում է մի ուրախառիթ երևոյթ, թէ Պարսկաստանում ևս մեր համազգայինք սկսել են մտածել կանանց դաստիարակութեան մասին։

«Բարեբախտ եմ, որ այսպիսի սրտագին ակումբի մը մէջ, ինձ առիթ կը ներկայի այսօր, քանի մը խօսք ըսել ձեզ, քաղաքակիցք իմ, աղջկանց դաստիարակութեան վրա, որոյ մեծ պէտքը զգալով դումարված էք այստեղ, երկրորդ դպրատան մը բացման հանդէսը կատարելու։

Բարի օրինակն իրեն հետևողներ ունի,

Բարի օրինակն տարածական է։

Անհաւասիկ սոյն գծագիր պատկերն, որ կը ցուցնէ ձեզ, թէ ինչ է մայրն իր զաւակին համար, կը ցուցնէ ձեզ, թէ ինչ է մանուկը և իր ապագան մօրը ձեռքում։ Մայրն ոչ թէ միայն կենդանութիւն պիտի տայ իր ծոցը կրող էակին, պահպանէ իր զաւկիկը, կաթ տայ նորան, քնացնէ և արթնցնէ, որով զայն նիւթապէս միայն մեծցուցած կըլնի,—այլ և ի բնէ և ի ծննդէնէ անտի, իր կաթին հետ, իր ծնկերուն վրա, խանձարուրին մէջ, ծծել պիտի տայ իր մատաղ զաւակին դաստիարակութիւնը բարի օրինակներով, և նորաբոյս ու դիւրազգաց ծաղիկի պէս կը պաշտպանէ զայն խորշակէ և գէշ խոտերէ։ ինչպէս որ, ստոյգ է, թէ առաջին մտունդը որ կառնէ մանուկն, առաջին կաթը, որ կը ծծէ նա, եթէ առողջ է և կենդանարար, մեծ ազդեցութիւն կունենայ մանկան առողջութեան վրա և կը զօրացնէ նորա անդամները,—նոյնպէս ճշմարիտ է, որ նորա առաջին դաստիարակութեան լաւ և թիւր լինելն խիստ մեծ տարբերութիւն կընէ նորա վրա և բոլոր կենաց շրջանին մէջ նորա հետքը կը տեսնուի։

Բնութիւնը կինը սահմաներ է շատ մասնաւորութեանց համար. երեխայութեան պահապան է րրեր զայն, բնութիւն մօրերուն է թողեր մանկութեան դաստիարակութեան առաջին խնամքը. մանուկն իր մօրմէն կը խլէ իր առաջին տպաւորութիւնքը. երբ աչք կը բանայ և լոյս կը տեսնէ,—տպաւորութիւնք, որք մի երջանիկ կամ մահաբեր ապագայի սկիզբն և հիմն պիտի լինին։ Գէշ տպաւորութիւններ, որք մոլութիւնք կը համարուին, մանկան կենաց հասակին հետ կաճեն և կը խեղդեն նորա մէջ բարի զգացմունքները։

Այսպէս մանկութիւն անդստին ի բնէ կը սկսի ապականիլ և թիւրիլ։

Այս անմեղութեան հասակին մէջ երեխան ծաղկանց պէս կը բացուի, անտեղեակ իր գոյութեան արժէքին վրա. նա կը դիտէ միայն ինչ որ իր աչքին առջև կը տարածուի, ինչ որ կը գործուի և զինքը կը հրջապատէ, որ մեծ տպաւորութիւն կընէ նորա վրա, և նորա մատաղ ուղեղին մէջ կը թափանցի և կը դրոշմուի։

Ո՞չ ապաքէն մայրական կոչումն դժուար է, ո՞չ ապաքէն մօր պաշտօնն նուիրական է, և որպէս զի իր մանուկը թէ նիւթապէս առողջապահական կանոնաց համաձայն, և թէ բարոյապէս և մտաւորապէս մեծցնէ և զարգացնէ, պէտք է որ ինքն ևս դաստիարակեալ լինի և հմուտ մէկին և միւսին մէջ։ Մարդ մը չունեցածը ինչպէս կրնայ ուրիշին տալ։

Տեսնենք հիմի ունենք արդեօք սոյն պայմանները, ունենք օրինաւորապէս և անսխալ կերպով իրենց պարտաւորութիւնը կատարող մայրեր. ունենք մանուկներ, որք մինչ դպրատուն երթալնին (շրջան մը յորում իրենց մայրերէն անբաժան կը մնան) առաջին դաստիարակութիւնը առած լինին։ Անշուշտ ամենուս պատասխանն բացասական է, և ահա այն խնդրոյն հանգոյցը, զոր լուծելու ժողովուեր ենք այսօր. ահա սոյն պակասը լցնելու համար է որ միջոցներու կը դիմենք։

Եւ ինչ է պատճառ, ս. քաղաքակիցներս, որ արևելքի մէջ կանանց դաստիարակութիւնը զանց առնուած է, կինը խաւարի մէջ թողուած է, նորա վիճակն նուաստ է և նախատական։

Կինն արևելքի մէջ իր էրկանը ձեռքը խաղալիք է եղեր, ստրուկ է եղեր, գործիք մ'է եղեր և նորա իրը կը համարուի։

Տիրապետող նախապաշարմունք են պատճառ։

Քանզի արևելքի մէջ մարդիկ յամառեալ կը հաւատան կանանց ստորնութեան վրա ըստ մտաւորականին, քանզի արևելեան աւանդութեամբ տօգորուած մտքեր խուլ կը մնան կանանց իրաւանց և արժանաւորութեանց, նոցա հաւասարութիւնը կուրանան։ Արևելցիք ամուսնութեան նշանակը կանգիտնան և կը կարծեն որ կինն ստեղծուած է միայն իր էրիկը զբօսեցնել, զաւակներ ծնել, կերակուր եփել, խորդ ու սուրբ ընել, մեքենայաբար հպատակել իր էրկան կամացը և նորա խենթ ու խելար հրամաններն անգամ անվրէպ գործադրել։

Քանզի մարդն զօրութիւն է, կըսեն, իսկ կինն տկարութիւն։

Քանզի հինաւուրց աւանդութիւններն, բարքերն, թիւր դաստիարակութիւն և սովորութիւններն ըստեղծած են սոյն կանխակալ կարծիքները, որ մարդիկ կանացմէ գերագոյն են յամենայնի, մարդիկ պիտի իշխեն կանանց վրա և յաւիտենական Աստուած Ադամայ կողքէն հատ մ'առնելով կինը ձևացուց ինչպէս կըսէ Աստուածաշունչը, ուստի կինը աւելուածոյ մ'է ստեղծագործութեան մէջ, հետևապէս նոյնը ևս ընկերութեան մէջ։

Այս կերպով է որ անհնար է համոզել տաճիկ, պարսիկ, հայ և ռուս կին մը, որ իր էրիկը զինքը ծեծելու իրաւունք չունի։ Նոյնպէս շատ կանայք ևս չը պիտի համոզուին՝ այնչափ որ սխալ գաղափարներն նոցա ուղեղի մէջ արմատ են ձգել՝ իրենց ունեցած բնածին մտաւորական հաւասարութեանը վրա էրիկ մարդոց հետ։

Մինչև անգամ չինացի կանայք այնպէս կը հաւատան, որ իրենք հոգի չունին. Հօլք անունով քարոզիչ մը կը պատմէ, որ իր ճամբորդութեան

տալիս նայել իր կլիէնտի առևտրական մատեանները, կամ, մինչև անգամ հետաքրքրվել և իմանալ, արդեօք ունի նա առհասարակ, առևտրական գրքեր.... Այդ գրքերից նա կը համոզվէր արդեօք ճշմարիտ է, որ վաճառականը տարեկան քան հազար րուբլ. գումարի առուտուր է անում։

Յայտնի է, որ մեր վաճառականներից շատերը մինչև այժմ բոլորովին չեն ապահովացնում իրանց ապրանքները, գտնվում են, ի հարկէ, և այնպիսիներ, որոնք աջնիւ կերպով ապահովացնում են իրանց ապրանքները ճիշդ այն գումարի, որին հասնում է նրանց տարեկան առուտուրը։ Այդպիսով անմեղները և աջնիւները առուտուր անելով մի և նոյն տան մէջ, որտեղ իրանց խանութ ունեն խարդախ վաճառականները, շատ անգամ զոհ են լինում այդ վերջինների ագահութեան և խաբէութեան։ Նա որ շատ բարձր գնով է ապահովացրել իր ապրանքները շահվելու դիտաւորութեամբ, կրակ է գցում իր խանութին, իսկ նրա հարևանները, որոնք քիչ են ապահովացրել, կամ բոլորովին չեն ապահովացրել իրանց ունեցածը, կորցնում են ամեն բան հրդեհի շնորհով և կատարելապէս աղքատանում են։

Այդ տեսակ յանցաւոր շահասիրութեան առաջն առնելու համար բոլոր օրինաւոր վաճառականների օգուտն ու շահը պահանջում է, որ նախ՝ ամեն վաճառական պարտաւորվի ճիշդ և մաքուր առևտրական մատեաններ պահել, երկրորդ որ կրակի դէմ ապահովութեան ընկերութեան ագէնտները երբէք չապահովացնեն ոչ մի վաճառականի ապրանքները եթէ նա առևտրական գրքեր չունի, երրորդ՝ ագէնտը մեր կարծիքով պէտք է ապահովացնի մի վաճառականի ապրանքը ոչ թէ միայն նրա առուտրի տարեկան շրջական գումարը աչքի առաջ ունենալով, բայց ի նկատի պէտք է առնի նրա հինգ, վեց տարվայ առուտուրի շրջական գումարի միջին թիւը։

Ահա, մեր կարծիքով այն գըլխաւոր միջոցները, որ պէտք է գործ դնել մեր շահամոլ վաճառականներից մի քանիների յանցաւոր դիտաւորութիւններին առաջն առնելու համար։

Այս մեր առաջարկութեան վրա թէ մեր վաճառականների, թէ մեր քաղաքային վարչութեան և թէ կրակի դէմ ապահովութեան ընկերութիւնների կենտրոնական վարչութիւնների ուշադրութիւն ենք դարձնում։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Վաղը, շաբաթ օր, դեկտեմբերի 29-ին, կը հրատարակենք այս տարվայ «Մշակի» վերջին համարը։ Իսկ գալու 1880 թւի «Մշակի» առաջին համարը կը հրատարակենք յանվարի 15-ին։

—

Դուրս եկաւ մամուլի տակից մեր աշխատակից պ. Յ. Տ է ր Գ ր ի գ ո ր ե ա ն ց ի «Վէպեր» վերնագրով գրքոյկը։ Այդ այն վէպերն են, որոնք տպվել են «Մշակի» մէջ։ Գրքոյկը պարունակում է իր մէջ հետևեալ վէպերը։ «Նինօ», «փուշի բազար», «Մարդասպան», «Որդու հարսանիք», «Մաբիաս», «Մաշօի Օգան», և «Մի թերթ իմ յիշողութիւններից»։ Գինը 60 կոպէկ է։ Տպված է Թիֆլիսում Յ. Մարտիրոսեանի տպարանում։ Գիրքը կարելի է առնել կենտրոնական գրավաճառանոցում և «Մշակի» խմբագրատան մէջ։ Օտարաքաղաքացիք պէտք է դիմեն նամակով «Մշակի» խմբագրութեան հասցէով, պ. Յ. Տէր-Գրիգորեանցին։

—

Անանովի քարվանսարան, որ դեկտեմբերի 25-ին սկսեց այրվել, դեռ շարունակում էր մխվել և փուլ գալ դեկտեմբերի 26-ին։ Կրակի սաստկութիւնը գլխաւորապէս նրանից էր, որ յիշեալ քարվանսարայում սաստիկ շատ կային դիւրավառ նիւթեր, ինչպէս օրինակ՝ բուրդ, լուցկիներ, խըմիչքներ, մոմ, ձէթ և այլն։

—

«Մշակի» ներկայ համարի հետ տարածում ենք ԹԻՖԼԻՍԻ մեր բաժանորդներին պ. Սեդրակ Մանդինեանի դեկտեմբերի 30-ին Արծրունու թատրոնում կարդացվելու դասախօսութեան ծրագիրը։

—

Թէ որքան ստոր է մեր հասարակութեան զարգացման աստիճանը հաստատում է հետևեալ փաստը։ Մեր խմբագրութեան անդամներից մէկը զըրկվեցաւ պ. Ադամեանի բէնեֆիսի տոմսակից միայն այն պատճառով, որ մեր լրագրի մէջ «Նոր բէցէնզէնտի» մէկ թատրոնական րեցէնզիա տպվեցաւ, որի մէջ ասված էր, թէ պ. Ադամեանը ոչ «հ ա ն ճ ա ր» է, ոչ «տ ա ղ ա ն դ», այլ ս ո վ ո ր ա կ ա ն դ ե ր ա ս ա ն։ Պէտք է նկատել, որ տոմսակին գրված էր նա երեք ամիս առաջ։ Բայց այն ես չը պէտք է մոռանանք, որ մեր խմբագրութեան անդամը մէկ բաղկաթոռին 15—20 ր. չէր կարող վճարել...

—

Գօդֆրուա եղբայրների ֆրանսիական ցիրկում վաղուց սպասում էին օրիորդ Խուլիա և պ. Լէօն վելօսիպեդիստ—էկվիլիբրիստներին։ Օրիորդը և պարոնը արդէն հասան ԹԻՖԼԻՍ և շաբաթ դեկտեմբերի 29-ին առաջին անգամ կը մասնակցեն ցիրկի ներկայացմանը։ Այդ արտիստները շատ կարճ ժամանակ են մնալու Թիֆլիսում, եթէ չենք սխալվում 15 օրից ոչ աւելի։ Որքան յիշում ենք Թիֆլիսում դեռ ոչ մի վելօսիպեդիստ չէ եղել։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲՈԼԳԱՐԻԱ

—

Վիեննայից հաղորդում են «Times» լրագրին, որ բոլգարական ազգային ժողովի արձակման ժամանակ ցոյց տուած հաշուից երևում է, որ ներքին գործերը շատ թէ քիչ բարեկարգ ընթացք են ստացել։ Ճշմարիտ է, որ ներկայումս Բօլգարիան մի ծանր տագնապի մէջ է, բայց մեծ յոյս կայ, որ դրա ելքը լաւ կը լինի. իշխանի բոլոր գործունէութեան մէջ քաղաքական ճարպիկութիւն ու մեծ հաստատամտութիւն է երևում։ Նրա քաղաքական հեռատեսութիւնը բաւականին լաւ ապացոյց է խոստանում Բօլգարիային։ Նա յարգելով ազգային ժողովի բաղձանքը, հրաւիրեց պ. Կարավէլօֆին նոր մինիստրութիւն կազմել, բայց մի և նոյն ժամանակ նա չը հրաժարվեց իրան պահելու իր խորհրդակիցների ընտրութիւնը։ Նա պահանջում է մի մինիստրութիւն, որտեղ երկու կուսակիցներն էլ ունենային իրանց ներկայացուցիչներին։

Ինչպէս երևում է պ. Կարավէլօֆ կամ հանաքի տեղ է ընդունել իշխանի այս խօսքերը, և կարծել է, թէ իշխանին կարող է գործիք շինել իր դիտաւորութիւնների համար, և կամ թէ նոյն իսկ ինքը չափազանց վստահ լինելով ժողովի մեծամասնութեան վրա, ինքն է նրանց ձեռքին գործիք դարձել, որոնք կամենում էին ազահաբար որ ամեն բան իրանց քէֆովը լինի։ Եւ գուցէ այս անհիմն ուղղութիւնն է պատճառ որ ամեն յոյսեր իզուր անցան, որովհետև կաբինէտի կազմակերպութեան համար գործ դրած բոլոր ժամանակամիջոցում, նա մինչև անգամ մի գոհացուցիչ ցուցակ էլ չը կարողացաւ ներկայացնել, չը նայելով, որ նա այս բանի համար է գործել ոչ միայն Բօլգարիայում, այլ և Արևելեան Ռումելիայում և մինչև անգամ, ինչպէս մի քանիսը հաւատացնում են, և Ռուսաստանում։

Վերջապէս մօտ տասն հինգ օր չարչարվելուց յետոյ նա մի ցուցակ ներկայացրեց, որի մէջ ամենաչափաւոր տարրից միակ պ. Զանկօվիչ էր նշանակված։

Իշխանն ընդունեց այդ ցուցակը խոստանալով, որ շուտով կը յայտնէ դրա մասին իր որոշումը։ Այս որոշումը հաղորդեց ներքին գործերի մինիստրը, որը, այս ամսի 6-ին կայացած նստի ժամանակ յայտնեց իշխանի խօսքերն ասելով, որ մեծամասնութիւնն անընդունակ գտնվելով մի կաբինէտ կազմելու, այդ պատճառով իշխանը նրան արձակած է համարում։ Ժողովն արձակվելուց մի քանի օր առաջ թէպէտ և մի քանիսը երկիւղ էին կրում մի այնպիսի քայլից, բայց և այնպէս ոչ ոքի մտքովն անգամ չէր անցկենում, որ իշխանն այնքան քաջութիւն կունենայ, որ դիմէ մի այսպիսի ծայրայեղութեան։ Եւ այսպէս ժողովի յանկարծական և անակնկալ

ժամանակ ի Չինաստան օր մը որ չինացւոյ մը հետ կը խօսակցեր, այս յետինն իրմէ հարցուց, թէ արդեօք իրաւ է որ ձեր երկրին մէջ մարդիկ համոզուած են, որ կանայք իրենց պէս հոգի ունին. Հուքի հաստատական պատասխանին վրա չինացին յաւելցուց ափ ի բերան, թէ կնոջս մեծ ծիծաղ պիտի պատճառեմ, երբ տուն դառնամ և պատմեմ նորան, թէ այնպիսի երկիրներ կան, ուր կը հաւատան մարդիկ, որ կանայք հոգի ունին։

Լսենք հիմի ճշմարտութիւնը կանանց վրա աւելի զօրաւոր փաստերով, լսենք Հիփօ անուն երևելի ամերիկացւոյն հաստատական խօսքերը։

Միացեալ-Նահանգաց մէջ հասարակաց դպրոցներու մասնաւոր նշանակն այն է, որ խսկզբանէ անտի անհրաժեշտ ճանաչված է ապահովել՝ առանց ո և է խտրութեան երկու սեռից մէջ, ամենաընդարձակ և ամենաազատական դաստիարակութիւն մէկ ժողովրդեան՝ որոյ կոչումն է ինքը զինքը կառավարել։ Սոյն կէտին վրա երբէք երկբայութիւն չը ծագեցաւ։

Ազատական ոգին, յորս յղացուած է հասարակաց դաստիարակութեան կարգաւորութիւնը, ուզեց որ ուսուցչութիւն սկսեալ տարրական աստիճանէն մինչև ամենաբարձր աստիճան, մանկամարդ մարդոց և աղջկանց հասարակ և հաւասար լինի, և յաճախ մի և նոյն հաստատութեանց մէջ։

Միացեալ-Նահանգները, կըսէ, սովորութիւն է ըրեր փորձառութիւնը հիմն դնել ամեն տեսականութեանց, այնտեղ չը սկսեցին հարցնել, թէ արդեօք ինչ հետևանք պիտի ունենայ ընտանեաց և ընկերութեանց համար կանանց դաստիարակութեան տալիք ծաւալումն։ Նոքա բացին իգական սեռին առջև ամեն դպրոցներու դռները, նոքա կամեցան որ կանայք անտեղեակ և տգէտ չը մնան գիտութեանց ո և է ճիւղին։ Այն սքանչելի արդիւնքը, զոր ձեռք բերին սոյն օրինակ դաստիարակութեամբ, ամենայաղթական պատասխան են այն առարկութեանց, որ տակաւին կը լինին ամենուրեք, ուր որ կանանց մտաւորական ազատութեան խնդիրն տակաւին վիճաբանութեան տակ է։

Վասարի դպրոցին մէջ մանկամարդ աղջկունք և ոչ մէկ կողմանէ սորինագոյն կերևնան համահասակ տղոցմէ ինչ որ լինի ուսման տեսակը։ Այս սուղութիւնը, կըսէ Հիփօ, կրցայ անձամբ տեսնել իմ տեսչութեանս տակ եղող դասարանաց մէջ։

Միացեալ-Նահանգաց մէջ այժմ իգական սեռէ 300 բժշկական դ օ ք թ ո ռ ն ե ր կան, որ բժշկութեան և վիրաբուժութեան պաշտօնը կը վարեն մեծ համճարով և մեծ յաջողութեամբ։

Ֆիլադելֆիա բազմաթիւ կին բժիշկներ կան, որ տարին 10,000-է ց50,000 ֆրանք եկամուտ ունեն. Նիւ-Եօրքին մէջ մէկ հմուտ կին բժիշկ կայ, որ 80,000 ֆրանք տարին եկամուտ ունի այնչափ բազմաթիւ են իր յաճախորդներն։ Հիփօն կը յաւելու նաև որ Միացեալ-Նահանգաց մէջ 350,000 ուսուցիչներ կան, որոց 200,000-ը կին են և 150,000-ը էրիկ մարդիկ. Բալթիմօր քաղաքին մէջ 1867-ին 500 կին ուսուցիչներ կային և 50 մարդ ուսուցիչ միայն, և կը յարէ. «Ես զիրենք տեսայ իրենց պաշտօնավարութեան մէջ և հիացայ թէ նոցա համճարեղ ջանից և անձնանուիրութեան վրա, և թէ այն արդեանց զոր ձեռք բերած են։

Հասարակաց փոխ-տեսչաց ներկայացուցած տեղեկագրերն կը վկայեն միաձայն, թէ կանայք իրենց պաշտօնավարութեանց մէջ այնչափ հանճար, ճարտարութիւն և վարպետութիւն կը ցուցնեն, որ էրիկ մարդոց մօտ դժուարաւ կը գտնուի։

Տեսէք ուստի, եթէ կինն, սոյն գեղեցիկ սեռն, գովանի և գեղանի յատկութիւններով օժտուած չէ, մասնաւորութիւններ չունի, և թէ կատարեալ հաւասարութիւն վայելելու իրաւունք չունի։

Կանայք ընկերութեան ապագան իրենց ծոցը կը կրեն. առանց նոցա դաստիարակութեան ընկերական յառաջադիմութիւն չը կայ, կըսէ Էմիլ Ժիրարդէն։

Ընկերութիւն մը, որ ուշ չը դարձներ կանանց դաստիարակութեան վրա, խնամք չի տանիր և տէր չէ կանանց, կորուսած կը համարուի, կըսէ Լեգուվէ։

Կին մը դաստիարակել, ընկերութիւն մը դաստիարակել է, կըսէ Միշըլէ։

Կանանց մտաց մշակութենէ կախում ունի որդոց իմաստութիւն, կըսէ Շերիտան։

Այս ամեն օրինակներն մեր վրա պարտաւորութիւն կը դնեն, որ չը թողունք ստուերի մէջ մարդկութեան ամենաազնիւ մասերէն մէկը, ի ազնուութիւն դատապարտուած կինը, քանի որ յառաջադիմութեան օրէնքն զմեզ յառաջ կը մղէ։ Բանանք առանց խտրութեան դպրոցներու դռները իգական սեռին առջև, քանի որ նոցա կըրթութիւնը այսչափ կարևոր դատուած է։

Երէկ տակաւին մոռացածին և անգործադրելի կէտ մ'էր, իսկ այսօր ամենուս անհրաժեշտ պէտք կերևայ և ժամանակիս ոգին կը ստիպէ և կը բռնադատէ զմեզ յառաջ քալել, եթէ չենք ուզեր որ մեր սերնդոց մէջ, նոցա ներքին կենաց և յարաբերութեանց մէջ անհամար անյարմարութեանց առիթ տալ և դժուարութիւններ մտցնել, որով և ցաւալի իրաց վիճակ մը առեղծել։

Թող ներուի ինձ բացատրել ձեզ, և ի մօտուստ կշռել և չօշափել տալ այն մեծ վնասը, ցուցնել այն վտանգը, զոր կը սպառնայ մեզ և մեր յետագայ սերնդոց իգական սեռի դաստիարակութենէ զանցառութիւնը։

Դուք ամենքնիդ կը վկայէք ինձ հետ, թէ քաղաքիս հայ ժողովուրդը տասն և հինգ տարիէ ի վեր թէ նիւթական, թէ մտաւորական և թէ ընկերական յառաջադիմութեան շաւղին մէջ կը գտնուի և մեծ քայլեր կառնէ, այնպէս որ բազմաթիւ հայրեր քաղաքի դպրոցները բաւական բարեկարգ և յառաջադէմ չը գտնելով և իրենց որդւոց առած ուսումն իրեն վիճակին համաբարոյ և պատշաճ չը տեսնելով, մեծ զոհողութեամբ իրենց տղայքը Ռուսիա և Եւրոպա կը խրկեն, լաւագոյն դաստիարակութիւն տալու համար նոցա. դրուատեաց արժանի են այնպիսի բարեխնամ հարց զգացումները և օրից օր սոյն ազնիւ օրինակներն պիտի շատանան, այնպէս որ այսուհետև մեր դպրոցներէն ելլող աշակերտք հէնց որ իրենց դրամական վիճակներէ պիտի բաւականանան և դիմեն յաջող Եւրոպա, գիտութեանց

արձակուրդը ապշեցրեց ամենքին. մ. Թոյլ փորձ եղաւ ցուցմունք յայտնելու, և միայն մի քանի կիսակատար ձայներ հազիւ կարողացան թոթովել «Բօլգարիա և Սահմանադրութի՛ւն:»

Այժմ մեծ նշանակութիւն ունի այս բանը թէ իշխանի այս բռնի վարմունքը ինչ ազդեցութիւն կը գործի երկրի մէջ: Ասում են որ արդէն մի քանի մեծ-մեծ քաղաքներից, ինչպէս Րուշչուկ, Սիստովօ, Տրնովօ և այլն շնորհակալութեան ադրէսներ են ուղարկել իշխանին նրա այս քաջ ձեռներէցութեան մասին: Չը նայելով որ իշխանի այս վարմունքը սիրով ընդունելութիւն գտաւ ժողովրդի ամենահասկացող դասակարգից, բայց և այնպէս սրանով չէ կարելի ենթադրել, որ նրա այդ վարմունքը համակրութիւն կը գտնի և ամբողջ ամբոխի կողմից: Արձակված ժողովի անդամներից մեծ մասը ընտրված էր գլխաւորապէս ժողովրդի տգէտ դասակարգից, և ո՞վ կարող է երաշխաւոր լինել, որ նրանք այժմ վերադառնալով իրանց աւաններն ու գիւղերը չեն գրգռի ժողովրդին իշխանի դէմ, և այն էլ այդպէս տգէտ ժողովրդին, որը գրեթէ ամեն քայլափոխին պատրաստ է ուրիշի ձեռքին գործիք դառնալու: Առ այժմս այդ պատգամաւորները դեռ հազիւ են հասել իրանց բընակութեան տեղերը, տեսնենք թէ ինչ ազդեցութիւն կը գործի ամբոխի վրա նրա պատգամաւորների ժամանակից առաջ վերադարձը. սրանով մենք կամենում ենք ասել, որ իշխանին ներկայացրած մի քանի ադրէսները չեն կարող ապացոյց համարվել ամբողջ ժողովրդի համակրութեան. և դեռ հարց է թէ արդեօք իշխանի այդ կարգից դուրս վարմունքը աւելի ազդեցութիւն կունենայ, թէ իրանց բնակարանները վերադարձող պատգամաւորների պրօպագանդը:

Առ. այժմս դեռ իշխանի վարմունքը ծափահարվում է. սրանով մինչև անգամ նրա հակառակորդներն էլ իրանց կարծիքը փոխեցին իշխանի վերաբերութեամբ, և այժմ ամենքը յարգանքով են վերաբերվում դէպի նրան, որովհետև այժմ նրանք զգում են, որ իշխանը թոյլ մարդ չէ, ինչպէս նրանք կարծում էին, և այն՝ ինչ որ մինչև այժմ նրանք իշխանի անգործունէութեանն ու թուլութեանն էին վերաբերում, այժմ այդ նոյնը նրանք վերաբերում նրա հեռատես քաղաքականութեանն ու նրա խաղաղասիրական բնաւորութեանը, որով նա միշտ ձգտում էր հակառակ կուսակցութիւնների մէջ հաշտութիւն ու միութիւն պահպանել:

Մի և նոյն ամբոխը, որ դեռ. երէկ կասկածում էր իշխանին թուլութեան մէջ, այժմ նա այն համոզմունքին հասաւ, որ իշխանը, չը նայելով բոլոր նրա ցանկութեանը համապատասխանել երկրի սահմանադրական օրէնքներին, մի և նոյն ժամանակ նա այնպիսի մարդ է, որ հարկաւոր եղած ժամանակ գիտէ և գործերին ընթացք տալու համար լսել տալ իր ձայնը:

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Բէրլին. 28/12. 79

Անցեալ տարվայ սօցիալ դէմօկրատների յուզմունքը այն հետևանք ունեցան որ մի րէակցիա առաջացրին, որ նշմարելի դարձաւ ամբողջ թէ քաղաքական, թէ ներքին կեանքում Գերմանիայի մէջ: Այսպէս անուանած «փոքր պաշարման» դրութիւնը, որ մտցված էր միայն մի տարով և նպատակ ունէր հեռացնել կամ անվնաս անել ամեն մի մարդուն, որ մայրաքաղաքի մէջ կը փորձէր կրկին հրապարակապէս և գործով իր համակրութիւնը ցոյց տալ հալածված պրինցիպներին, պէտք է տևողութիւն ունենար մինչև տարուս նոյեմբերի 27-ը, բայց կառավարչական շրջանները յարմար համարեցին այդ դրութեանը օրէնքի զօրութիւն տալ կրկին մի տարով: Այսպիսի միջոցները (թէև պաշարման երկարացնելը շատ սակաւ համակրութիւն գտաւ պրէսսայի մէջ) կարելի է համարել իբր զգուշութեան միջոցներ և համբերել նրանց, մանաւանդ որ նրանք իսկապէս ոչինչ չեն փոխում մայրաքաղաքի ընդհանուր կեանքի ձևի մէջ:

Բայց յուզմունքը և ընդհանուր վնասակար ազդեցութիւն ունեցաւ, որովհետև սարսափած երկիրը կրկին ընկաւ յետադիմական կուսակցութիւնների ձեռքը և դրա անհերքելի ապացոյցները սակաւաթիւ չեն: Գլխաւորապէս ոչ միայն պահպանողական, այլ և յետադիմական ընտրութիւնները պրուսաց ներկայացուցիչների ժողովի համար, ուր առաջ մեծամասնութիւն կազմող ազգային-ազատականներն (նացիօնալ-լիբերալներն) էին, ուր առաջադէմ (ֆօրտշրիտ) կուսակցութիւնը շատ նշանաւոր փոքրամասնութիւն էր կազմում, կարողանալով ամեն հարցի մէջ վճռի վրա ազդել իր ձայները այս կամ այն կուսակցութեան ձայների հետ միացնելով—մի նշանաւոր ապացոյց են այժմեան քաղաքական ուղղութեան: Աւելի էլ յատկանիշ է կղերականների ձեռքն առած դիրքը և այն նշանակութիւնը որ նրանց տալիս են վարչական շրջանների մէջ: Ամեն ուղղութիւն, որ փոքր 'ի շատէ ոչ միայն ազատ, այլ և անկախ է ընդհանուր հոսանքից, արհամարհանքով և ծաղրով է վարձատրվում: Նոյն իսկ ազատ-պահպանողական կուսակցութիւնը, որ ազատութիւնից միայն անունն և ոչ թէ ուղղութիւն ունի, որ ազատ է միայն այն պատճառով, որ նրան թոյլ է տրվում ծաղրել և անարգել ամենայն ձգտումն որ նրանից ազատ է, մինչև անգամ այս ողորմելի կուսակցութիւնը պահպանողականների և կղերականների համար գրեթէ վտանգաւոր է երևում: Դորա օրգանը «Post» լրագիրը առանձին նպատակ է դրել իրան պատերազմել ազատականների դէմ և ընտրել է իր անխնայ յարձակումների համար գլխաւորապէս առաջադէմ կուսակցութիւնը, աշխատելով ապացուցանել, որ դա նոյնքան վնասակար է, ինչպէս սօցիալ դէմօկրատների խումբը, և սրանց պէս պէտք էր նրան ոչնչացնել, ճնշել, ամեն գործունէութիւնից աքսորել: «Post» մի կանոնաւորած արշաւանք, մի տեսակ խաչակիր պատերազմ է քարոզում առաջադիմականների դէմ, աշխատելով նրանց անընդունակութիւնն ապացուցանել, մինչև անգամ մայրաքաղաքիս քաղաքային վարչութեան գործերում, որք տարիներից 'ի վեր նրանց ձեռքումն են:

Երբ անցեալ տարի կատաղած կերպով ամբողջ հասարակութիւնը հալածում էր սօցիալ դէմօկրատներին և այդ ընդհանուր հոսանքին միացան և առաջադիմականները, դրանց սեփական բանակից ձայներ լսելի եղան՝ «մի՛ օգնէք կառավարութեանը, որքան էլ ընդդէմ լինիք ըստ սկզբին սօցիալական պրօպագանդային, որովհետև սօցիալիստներին յաղթելուց յետոյ արշաւանքը կը շարունակվի և հերթը մերը կը լինի, մեզ դէմ կուղղվեն ամեն հալածանքները:»

Այսպէս էլ եղաւ. և մի տարի ժամանակամիջոցում ոչ միայն առաջադիմականները, այլ և նացիօնալ լիբէրալները, որք 1866 թւից սկսած պաշտպաններն էին տէրութեան, որոնց մէջ կառավարութիւնը իր գլխաւոր ոյժ էր տեսնում, որոնց վրա հիմնվում էր իր ամեն ձեռնարկութիւնների մէջ—մինչև անգամ դրանք կորցրին իրանց նշանակութիւնը թէ պրէսսայի մէջ, թէ օրէնսդիր ժողովում և շատ անգամ լսվում էին նրանց կուսակիցների շրջաններում ձայներ՝ «National Zeitung շատ առաջադէմ է դառնում, ես նրան այսուհետև էլ չեմ ստանայ!»... Այսպիսի պարոններ չէին նկատում որ իրանք էին ենթարկվել ընդհանուր յետադիմական հոսանքին, ծռելով դէպի աջ կողմը, և ոչ թէ նացիօնալ-լիբէրալներն էին աւելի ազատամիտ դարձել: Ընդհակառակ, դրանց վրա էլ առանց ազդեցութեան չը մնաց ընդհանուր րէակցիա, որովհետև դրանց մի մաս, պ. Բ է ն ն ի գ ս է ն ի առաջնորդութեամբ պատրաստ էր էլի իրանց պաշտպանութիւնը առաջարկել բայխսկանցլէրին, երբ դա արդէն յայտնի կերպով յարաբերութիւններ կապեց կղերականների բանակի հետ, նրան ամեն տեսակ արտօնութիւններ առաջարկելով և խոստանալով, եթէ այդ կուսակցութիւնը, որ նա թշնամի գերմանական ազգային գործին էր համարում, իր կողմից բայխսկանցլէրի, մաքսական նոր օրէնքի կողմն անցնի:

Եւ յիրաւի, սկսվեցան Վատիկանի հետ նոր յարաբերութիւններ, և այսպիսով փոքր առ փոքր սկսեցին հերքել առաջվայ անխնայ ընդդիմադրութիւնը կաթոլիկների ձգտումների, ուղղակի հերքեցին այն հակավատիկանեան քաղաքականութիւնը, որ Kultur Kampf (լուսաւորութեան պատերազմ) բարձր բառով էին անուանել... Մինիստր Ֆ ա լ կ, այդ լուսաւորված, չափաւոր, ամեն նախապաշարմունքից ազատ ինքնուրոյն անձ, բնաւորութեան հսկայական զօրութիւն ունեցող այդ նախարարը ժողովրդական լուսաւորութեան և եկեղեցական գործերի, մինիստր Ֆ ա լ կ պէտք է հրաժարական տար, որովհետև նրա անաչառութիւնը ազատամտութիւն էր երևում, իսկ ազատամտութիւնը, կամ մինչև անգամ ինքնուրոյնութիւնը աններելի, պախարակելի մի յատկութիւն դարձաւ...

Ի՛նչ աւելի յատկանիչ, քան այն յարձակումները, որոնց ենթարկվում է անդադար «ազատ պահպանողական» «Post» լրագիրը այն պրէսսայի կողմից, որ բոլորովին կառավարչական և կղերական է և որք իրար ձեռք են մեկնում այժմ և, եթէ եղբայրակցութեան կատարեալ կէտին չեն հասել, միայն այն պատճառով է, որ երբէք չը կշտացող, ագահ կղերականները կը ցանկանային առաջին և միակ դեր խաղալ ամբողջ երկրում.... Ի՛նչ ժամանակներ, երբ «Post» ազատամիտ է համարվում, երբ «National Ztg.» այնքան անկախ է համարվում, որ նրան էլ կարդալ չէ կարելի, իսկ «Volkszeitung» և «Vossische Ztg» ամենածայրայեղ արմատականների օրգանների անուն են վայելում... իսկ եթէ տեսնէիք՝ ինչ անմեղ, համեստ թերթեր, ի՛նչ համակրութեամբ են խօսում թագաւորի և նրա ընտանիքի մասին, ի՛նչպիսի անկեղծ միապետական ուղղութիւն ունեն..-

Շատ յատկանիչ է ժամանակի համար, որ համեստ նացիօնալ-լիբէրալների տեղը բռնել են կատաղի յետադիմականները և կղերականները, որ Ֆ ա լ կ ի յաջորդը պ. Պ ո ւ տ տ կ ա մ է ր է, որ ազատամիտ և համբերող Գերմանիայում սկսում են կազմել հ ա կ ա հ ր է ա կ ա ն ընկերութիւններ, որոնց նպատակ է բարձրացնել բուն գերմանական ոգին, որ «ապականվում է և վարակվում է անբարոյական հրէաների ազդեցութեան տակ» որ մի մինիստր պ. Մ ա յ բ ա խ բռնած յանդըգնում է անուանել «Թօյնաւոր ծառ, որ ծծում է ժողովրդից ամեն ազնիւ և արդիւնաւոր հիւթերը» և այդ խօսքերը արտասանում է ժողովրդի ընտրվածների առաջ, պարլամենտի ամբիօնից... որ պ. Տ ր ա յ չ կ է, գիտնական պատմաբան և պրօֆէսօր Բէրլինի համալսարանում, խմբագիր «Preussische Jahrbücher» ամսագրի, իրան յատուկ մոլեռանդ ֆանատիկոսութեամբ բարձրաձայն պահանջում է մի յօդուածում մի րէակցիա «փոխանծախող ջհուդների» դէմ, որք վնասակար անդամներ են հասարակութեան և արատաւորում են բուն գերմանական յատկութիւնները, անբարոյականացնում են այդ մաքուր ցեղը. նա պահանջում է մի կազմակերպված ընդդիմադրութիւն Լեհաստանից եկած բարոյապէս ապականված, ստոր ձգտումներ ունեցող, «մաւրապէս անընդունակ» այդ ցեղի դէմ:

Դորա և պ. Պուտտկամէրի քաջագործութիւնների մասին և նոյնպէս կղերականների յանդգնութիւնների մասին մի ուրիշ անգամ:

Անդրէաս Արծրունի

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

առատահոս աղբիւրները իրենց ծարաւը անցնել, մտաց ճարակ և սնունդ խնդրել, կատարելանալ և դաստիարակուիլ, և յետ երկարամեայ պանդխտութեան, հայրենեաց և ծնողական սիրով և կարօտով խանդաղատեալ պիտի դառնան հայրենիք, և յայնժամ իսկ պիտի սկսի ճգնաժամ մը, երբ որդեգորով ծնողք նոցա ամուսնական խնդիրը լուծելու ելլեն:

Քանի որ դաստիարակութիւնը բարձրացուցեր է ընկերութեան մէկ մարմինը, նրա զգացումները փոխեր և ազնուացուցեր, նրա միտքը մշակեր, նրա գլուխը ազատամտական և առողջ գաղափարաց շտեմարան դարձուցեր, իսկ միւս մարմինը իր սկզբնական վիճակին մէջ խղճալի խոպան, տգէտ, անշնորհ և անկատարելութեան մէջ թողլված, անդրէն մեծ և ազդիչ անհաւասարութիւն այս երկու համացեղ արարածոց մէջ:

Յիրաց սոյն ճգնաժամ վիճակն անչափ դժուարութիւններ յառաջ բերելով, ի վերջոյ սոյն երկու իրողութեանց մէկն կամ միւսն անխուսափելի կերպով տեղի պիտի ունենայ, վնասակար թէ ընտանեաց սրբազան շահուց, և թէ խոչնդոտն ազգային յառաջադիմութեան

Պատանին, որ մտաւորական զարգացմամբ սկըսեր է կենաց և ամուսնութեան վրա ուրիշ աչօք նայել, չը կրնալով դաստիարակեալ և ժրաջան ընկեր գտնել, անողոք իրեն ծնողաց աղաչանաց, ցաւ ի սիրտ պիտի լքանէ իր հայրենիքը, իր հարազատները և սերակիցները, տարագրի կամաւ ապաւինել օտար աստղերու տակ, բախտ խնդրել և լաւագոյն լծակից մը ընտրել, այսպիսով օտարանալ հայրենի տնէն, զրկուել հայրենական ժառանգութենէ, չը պատկանիլ ալ ոչ իր հայրենեաց, և ոչ ևս նոցա՝ որոցմէ կեանք է առեր:

Իսկ ոմանք ի սոցանէ երկար վարանելէ, երկու հակառակ զգացմանց մէջ երերալէ զկնի, ծնողական սիրոյ և թախանձանաց առջև կորացեալ, և ի գութ շարժեալ, պիտի զիջանին բռնի մեծ զոհողութեանց, միանալով այնպիսի օրիորդաց հետ, որք անհամապատասխան են յամենայնի: Ուստի այս տեսակ ամուսիններու մէջ ոչ միաբանութիւն և ոչ համաձայնութիւն կրնայ գոյանալ, նման այլասեռ տարրաց, որոց յարակցութիւնը անհնար է: Այսպիսի անհաւասար միութեան ելքն ամենքդ գիտէք և օրինակներ ևս պակաս չեն. անհամաձայնութիւն, կագ, կռիւ, հանապազօր վէճ, նուազութիւն սիրոյ, ատելութիւն ցաւալի և գայթակղեցուցիչ, ներքին և երկուստեք վատաբախտութիւն:

Ով պիտի ստեղծէ սոյն գէշ և վնասակար վիճակը, վնասակար ընտանեաց, վնասակար ընկերութեան և ազգային յառաջադիմութեան:

Դուք ընկերութիւնք, դուք հայրեր, դուք որ աննախատես էք, դուք որ առանց պատճառի այնչափ զոհողութիւն չէք ուզեր ընել ձեր աղջկանց դաստիարակութեան, որչափ որ ձեր տղայոց. դուք որ չէք ուզեր բառնալ սոյն անհաւասարութիւնը երկու համանման արարածոց մէջէն, որ տգիտութեան գէշ սովորութիւնքն և դարերու նախապաշարմունքն մտցուցեր են. դուք որ չէք գիտեր թէ կանայք մարդոցմէ աւելի կրթութեան կարօտ են, քանզի իրենց մտաւորական մշակութեան ուժովն իրենց նիւթական ուժին պակասը լեցնելու պէտք ունին. դուք որ յափշտակած էք կանանց իրաւունքը:

Ի՞նչ պիտի ընէ զարգացեալ պատանի մը բանի իր վիզը անցած կին մը, ընկեր մը, որ ոչ ոչ հոգւոյ գեղեցկութիւն ունի, ոչ շնորհալից է, ոչ առողջապահական կանոնաց և ոչ տնտեսական կառավարութեան տեղեակ, ոչ զաւակները խնամել գիտէ, ոչ դաստիարակել, ոչ գործակից է իր էրկան, ոչ խօսակից, ոչ խորհրդակից, ոչ կրնայ խորհըրդածել, ոչ սիրել և ոչ զգուել. այսպիսի լծակից մը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ պաճուճապատանք մը, վեհերոտ արարած մը, անկարող իր պարտքը լցնելու, անկարող իր իրաւունքը վայելելու:

Քանի որ դուք կը սերմանէք այն սերմերն, դուք ևս պիտի քաղէք նրա դառն պտուղներն, և դուք տուժէք աղէտքը:

Հիմի տեսնենք այս չարեաց դարման տանելու համար ինչ միջոցներ կան, այս անյարմարութեանց առջևն առնելու ինչ առողջարար խորհուրդներ կան, ինչ են և ձեր պարտաւորութիւնքը և ջանքը:

Աչք ձգել քաղաքակրթեալ ազգաց վրա, տեսնել նոցա մեծամեծ գործքերը, զոհողութիւնները և փոյթը այս խնդրոյն վերաբերմամբ օրինակ առնել և հետևել, օգնել իգական սեռին, որպէս զի ելնէ և անցնէ իր և արական սեռին մէջ հաստատուած անիրաւի անջրպետը:

Ջնջել նոցա դատապարտութեան վճիռը ի տգիտութիւն:

Ձայն տալ նորան և ասպարէզ կանչել, որպէս զի մրցէ իր թշնամոյն դէմ—թիւր և թերի դաստիարակութեան դէմ:

Թողնել որ բարձրանան կանայք, ամէն գիտութեամբ աղջկունք և հարսունք:

Բարեբաղդ պիտոյք մըն է, որ կը ստիպէ զմեզ ծախել մեծ գումարներ, որք պիտի պտղաբերեն մերձակայ ապագայի մէջ. ով խնայողութիւն ընել կուզէ, թող տայ կրթութեան ծաւալման համար առանց համրելու: Դուք մեծի մասամբ վաճառական էք, կը հարցնեմ ձեզմէ. միթէ լաւագոյն ծախք կրնաք ընել ձեր կենաց մէջ ըստ տնտեսականին, քան թէ կրթութեան ծաւալման համար ըրած ծախքերնիդ. եթէ ձեր ծեր և սիրուն օրերուն համար խնայողութիւն ընելու ամենալաւ միջոց մը կայ, այն ևս շռայլաբար տալն է ձեր որդւոց դաստիարակութեան համար:

Խնդակից եմ ձեզ, քաղաքակիցք իմ, ձեր սոյն գովելի ձեռնարկին համար, ձեր բարի նախանձաւորութեան և սկզբնաւորութեան համար. դուք գլուխ պիտի տանիք սոյն ազգասիրական գործը զոր այսօր կըսկսիք միաբանութեան հոգւով, որով ամենքդ ներշնչեալ կը տեսնեմ. ձեր այսօրվան բեղմնաւոր միութիւնն մեծ բարիքներ յառաջ պիտի բերէ, յորս ապագային վրա մեծ է:

Աշխատեցէք և յարատևեցէք, քաղաքակիցք իմ և բարեկամք. ի մի սիրտ և ի մի զգացում, քանի որ խնդիրը ձեր երջանկութիւնը հաստատելու և ընդհանուր ազգերնուս վիճակը բարւոքելու վրա է:»

Ա. Գ.

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

1880 г. БИБЛІОГРАФИЧЕСКОЕ ИЗВѢСТІЕ. 1880 г.

Приступлено къ капитальному. роскошно-иллюстрированному изданію—въ родѣ парижскаго великолѣпнаго художественно-литературнаго произведенія "Diable de Paris" (*). только съ другими болѣе широкими задачами—

ПОДЪ НАЗВАНІЕМЪ:

ИЛЛЮСТИРОВАННЫЙ

БѢСЪ

ИНКОГНИТО СТРАНСТВУЮЩІЙ

ПО ВСѢМЪ ЗАКОУЛКАМЪ РОССІИ

ПРОЗА, СТИХИ, РИСУНКИ ЛУЧШИХЪ РУССКИХЪ ПИСАТЕЛЕЙ И ХУДОЖНИКОВЪ.

Разсказы, очерки сцены, приключ., шутки, анекдоты, картинки, портреты и наблюденія

Выдержки изъ программы изданія: Современные нравы, обычаи, предразсудки, привычки, склонности, недостатки, глупости, дурачества, сплетни, обманы, плутни. мошеничества, воровства, разгулъ ловеласничество, развратъ, тунеядство, подхалюзничество, распущенность, кутежи, попойки, взяточничество, продѣлки, кулачество, чревоугодія, нищенство, растовщичества, пошлости, наслажденія. безобразія и разныя удали, замашки и молодечества, свойственные широкимъ, бойкимъ и смѣлымъ натурамъ.

Серьезное, смѣшное, забавное, веселое, печальное и поучительное.

Издается и иллюстрируется Петербурскими и Московскими литературами и художниками.

НѢСКОЛЬКО СЛОВЪ ЧИТАЮЩЕЙ ПУБЛИКѢ:

Цѣль нашего стремленія та, чтобы подарить русскую публику такимъ художественно-литературнымъ произведеніемъ, какого на русскомъ языкѣ не было еще издано. Чтобы привѣсти въ исполненіе свою мысль мы пригласили къ соучастію въ своемъ предпріятіи извѣстныя, талантливыя литературныя и художественныя силы (**), и потому самоувѣренно заявляемъ, что „Иллюстрированный Бѣсъ", въ средѣ лучшихъ художественныхъ изданій будетъ **самобытнымъ, оригинальнымъ. любопитнымъ и интереснымъ** явленіемъ не только для образованныхъ столичныхъ и провинціальныхъ жителей, но и вообще для всѣхъ грамотныхъ людей.

Рамка нашего объявленія лишаетъ насъ возможности выразить во всей широтѣ и полнотѣ программу своего изданія,—но пологаемъ что помѣщенный выше перечень наименованій, достаточно знакомитъ съ идеей и содержаніемъ „Иллюстированнаго Бѣса". Знакомство публики съ общественными недугами и язвами, кромѣ существенной пользи, вреда принести никому не можетъ: Если бы русская литература пораньше и почаще знакомила съ тиной публичной и семейной жизни, то вѣроятно мы не были бы свидѣтелями многихъ печальныхъ явленій, которыя переживаемъ. Незнаніе разношерстной и шершавой толпы выражается въ томъ, что мы очень неразборчивы относительно знакомства и крайне снисходительны къ лицамъ заклейменнымъ общественнымъ презрѣніемъ. Если бы общество изгнало изъ среды своей запятненныя личности, преслѣдовало и казнило безчестные поступки—общественная нравственность была бы гораздо выше и поступки, нерѣдко встрѣчающіеся теперь на тѣхъ ступеняхъ общества, гдѣ ихъ нельзя бы и предполагать,—были бы тогда невозможны. Къ сожалѣнію наше общество часто преслѣдуетъ слабыхъ и менѣе виновныхъ, и склоняется передъ порокомъ или безсовѣстностью богача.

Мы своемъ изданіи цѣлымъ рядомъ живыхъ, смелыхъ, правдивыхъ и яркихъ картинъ изобразимъ современную жизнь не въ подобранныя, такъ сказать, ея минуты, не въ чертахъ глубоко скрытыхъ на днѣ ея, а какъ она мечется въ глаза сама собой. Типитескія стороны быта цѣлыхъ сословій и отдѣльныхъ личностей, общечеловѣческія странности и недостатки, изнанка и лицевая сторона нашей жизни,—будутъ обнаружены меткимъ перомъ и карандашемъ нашихъ сотрудниковъ. Настоящая жизнь, переполненная кутежами и обманами, уголовными преступленіями и проступками, вѣчно румяными камеліями, зазвонистыми песнями цыганъ, крупными банкротствами и т. д.,—представляетъ интересный и богатый матеріалъ для художника, литератора и публики.

Мы употребимъ всѣ силы и средства для того, чтобы нашъ „Иллюстрированный Бѣсъ", былъ Бѣсомъ во всѣхъ отношеніяхъ.

Полное изданіе „Иллюстрированнаго бѣса" составитъ огромный томъ отъ 70 до 80-ти въ 4-ю долю листовъ, форматомъ извѣстнаго журнала „Нива", отпечатанныхъ въ двѣ колонны, на сатинированной, специально сфабрикованной для нашего изданія, бумагѣ, новымъ красивымъ и характернымъ шрифтомъ.

Текстъ будетъ иллюстрированъ двумя стами картинъ: рисунковъ, видовъ, сценъ, типовъ, портретовъ и виньетокъ, рисованныхъ извѣстными художниками—жанристати и виполненныхъ на деревѣ лучшими граверами въ Россіи и за границей.—Обертка на полное изданіе роскошно будетъ отпечатана хромолитографіей.

Подписавшимся на „Иллюстрированный бѣсъ" до 1-го февраля 1880 года, будетъ выдана **большая олеографическія картина,** изображающая **„Маскарадъ съ знакомыми лицами".** Въ картинѣ будетъ сгрупированы „герои дня" въ самыхъ живописныхъ и пикантныхъ позахъ.

Цѣна за все изданіе 6 руб., съ пересылкой 7 руб.

„Иллюстрированный бѣсъ" будетъ печататься по наличному числу подписчиковъ. Оставшіеся по какому либо случаю отъ подпискѣ екземпляры будуъ продаваться въ двое, т. е. по 14 руб. Все изданіе будетъ непремѣнно окончено къ концу 1880 года. Первая часть выйдетъ никакъ не позднѣе марта мѣсяца, а затѣмъ изданіе будетъ продолжаться безъ остановки и своевременно разсылаться.

Въ виду быстро идущей мѣстной подписки просимъ гг. иногородныхъ поспѣшить присылкой своихъ требованій.

Подписка принимается у всѣхъ извѣстныхъ книгопродавцевъ и въ отдѣленіи конторы редакціи, при **книжномъ и писчебумажномъ магазинѣ И. И. Смирнова,** на углу Моховой и Охотнаго ряда, въ д. Карзинкина, **въ Москвѣ.**

Гг. иногородныхъ просимъ обращаться съ требованіями **исключительно въ контору типографіи Императорскихъ** Московскихъ театровъ **И. И. Смирнова.** у Зоологическаго сада, въ собственномъ домѣ, **въ Москвѣ.**

*) Продаются по 30—40 к. с.

**) Имена всѣхъ принимающихъ участіе въ нашемъ изданіи будутъ напечатаны въ первомъ выпускѣ.

ԳՕԴՖՐՈՒԱ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՑԻՐԿՈՒՄ,

Շաբաթ, դեկտեմբերի 29-ին լինելու է ներկայացում Վելոսիպեդիստ-Էկվիլիբրիստ.

օրիորդ **ԻՒԼԻԱ** և պարոն **ԼԵՕՆԻ** արտիստների մասնակցութեամբ: Այդ արտիստները ՏՕՆԵՐԻՆ կը մասնակցեն ցիրկի ներկայացումներին: Յունվարի 1-ին ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ցանկութեամբ ԵՐԿՈՒ ներկայացումներ կը լինեն, որոնցից մէկը ՑԵՐԵԿՈՎ, ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ համար, իսկ միւսը ԳԻՇԵՐՈՎ:

1—2

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

Նոր վրացական ձեռնարկ Самоучитель Учебникъ Грузинскаго языка, сост. г-мъ Теръ-Габріелянцемъ:

Այդ ձեռնարկը պարունակում է ընդհանուր տեղեկութիւններ ու քերականական կանոններ վրաց լեզուի ամենադիւրին ոճով. բառերի և ոճերի արտասանութիւնը գրված է քանի մի լեզուով՝ ռուսերէն, հայերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և պարսկերէն. այնպէս որ այդ միջոցով և օտարազգին ինքն իրան կարող է հեշտութեամբ ուսանել վրաց լեզուն:

Արդէն երկրորդ հրատարակութիւնն է և յուսամք երրորդ տպագրութեամբ՝ ի լոյս ածել կարճ միջոցից յետ: Գինն է 50 կոպ. Ծախվում է պ. Բերենշտամի, Զաքար Գրիգորեանի, Աւետիք Ենֆիաճեանի մօտ ու Գաբրիէլ Սալամբէգեանի խանութում:

Մեր աշխատութիւնք են նոյնպէս. 1) Ֆրանսիական լեզուի ձեռնարկ, վրաց լեզուի օգնութեամբ. Livre de poche à lusage de la jeunesse armènienne et georgienne; 2) Ինքնուսոյց ռուս լեզուի՝ վրաց լեզուի օգնութեամբ: Самоучитель Русскаго языка при помощи Грузинскаго.

Գաբրիէլ Տէր-Գաբրիէլեանց:

3—4

Մամուլի տակ ընկաւ և շուտով լոյս կը տեսնի «Մանկական երգարան» անունով գրքոյկ, Հայր Եզնիկի աշխատասիրութեամբ, որոյ մէջ եղած երգերը ընդունուած են Տփխիսի Ներսիսեան և Ս. Գայիանեան օրիորդաց միջնակարգ ուսումնարաններումը. գրքի պահեստը կը գտնուի Զ. Գրիգորեանցի Կովկասեան Գրավաճառանոցում:

3—5

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ, որ այս տարի ԱՒԱՐՏԵԼ Է ՄՐՑԱՆԱԿՈՎ, իգական ԳԻՄՆԱԶԻՈՆԸ, ցանկանում է ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀՈՒ պաշտօն ստանալ (գլխաւորապէս ռուսաց լեզուից և մաթեմաթիկայից) մի ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ: Պայմանները խնդրում է ուղարկել **ԱՅՍ ՀԱՍՑԷՈՎ**՝ (С. Петербургъ. въ армянскую церковь, священнику Хонтардянцу).

Կիրակի, դեկտեմբերի 30-ին պ. Սեդրակ Մանդինեան կը կարդայ Արծրունու թատրոնում մի դասախօսութիւն «Հայաստանի ճանապարհորդութեան տպաւորութիւններ»: Տոմսակները վաղօրօք ստանալ ցանկացողները պէտք է առնեն կենտրոնական գրավաճառանոցում, իսկ դեկտեմբերի 30-ին, դասախօսութեան կարդալու օրը, Արծրունու թատրոնի կասսայում: Տեղերի գները սովորականից էժան կը լինեն: Մանրամասները առանձի աֆիշայով կը յայտնվեն:

«Մշակի» առանձին համարները 5 կոպէկով հատը ծախվում են ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ հետևեալ տեղերում. «Կարդանախի» մագազինում (Արծրունու տանը, Դվորցովի փողոցի վրա, պ. Նազարբէգովի մօտ), «Կովկաս» հիւրանոցի տակ (պ. Դէմիրեանցի ծխախոտի խանութում), Զաքարիա Գրիգորեանի գրավաճառանոցում (Միխայլեան կամուրջի մօտ) և դերձակ Դեկարխանեանի մօտ, Րէալական դպրոցի դիմացը:

ՄԻ ՖՐԱՆՍԻՈՒՀԻ

Որ նոր է եկել Թիֆլիս և ՀԻՄՆԱՒՈՐԱՊԷՍ գիտէ Ֆրանսերէն, Գերմաներէն և Անգլիերէն ցանկանում է ՏՆԱՑԻՆ ՎԱՐԺՈՒՀՈՒ կամ ԸՆԿԵՐՈՒՀՈՒ պաշտօն ստանալ: «ԿՈՎԿԱՍ» հիւրանոց, № 29 սենեակ. կարելի է ՏԵՍՆԵԼ երեկոյեան 2 մինչև 5 ժամը:

4—4

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

բոլոր եւրոպական լրագիրների համար Մոսկվայում (Центральная контора объявленій для всѣхъ европейскихъ газетъ въ Москвѣ. Большая Дмитровка, д. Бучумова) ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է յայտարարութիւններ ԲՈԼՈՐ ռուս և արտասահմանեան ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ համար խմբագրական ԳՆԵՐՈՎ, նշանաւոր ԶԻՋՈՒՄՆԵՐՈՎ:

Ռուսաց ամենօրեայ, շաբաթական, պատկերազարդ և ծաղրական լրագիրների ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ: ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ունի բոլոր ռուսաց և արտասահմանեան ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ հետ: Յայտարարութիւններ ընդունվում են նոյնպէս բոլոր գաւառական լրագիրների համար: Թարգմանութիւնները ՁՐԻ են լինում: Իւրաքանչիւր յայտարարութեան համար ԱՊԱՑՈՒՑԱԿԱՆ № է ուղարկվում:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՎԱՐՁ ԵՆ ԿԱԶՄՎՈՒՄ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ընդունվում է բոլոր լրագիրների համար:

12—15 (4)

Дозволено Цензурою 27 Декабря 1879 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսոնի Типографія А. А. Михельсона